

MOLEKULARNI MEHANIZAM GENERIRANJA HELICITETA U DIOBENOM VRETENU

Lovro Vrček

Mentor: izv. prof. dr. sc. Nenad Pavin

Prirodoslovno-matematički
fakultet u Zagrebu
Fizički odsjek

25. Siječnja 2018.

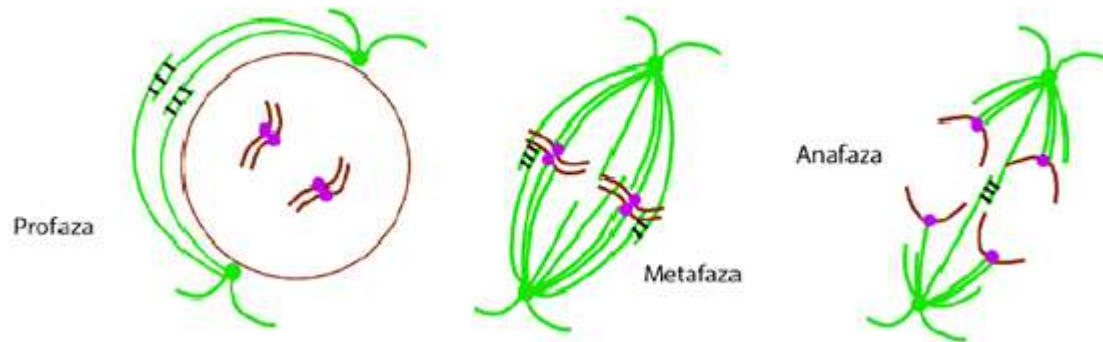
MITOZA

Stvaranje diobenog vretena

Razdvajanje u dvije nove jezgre (kćeri)

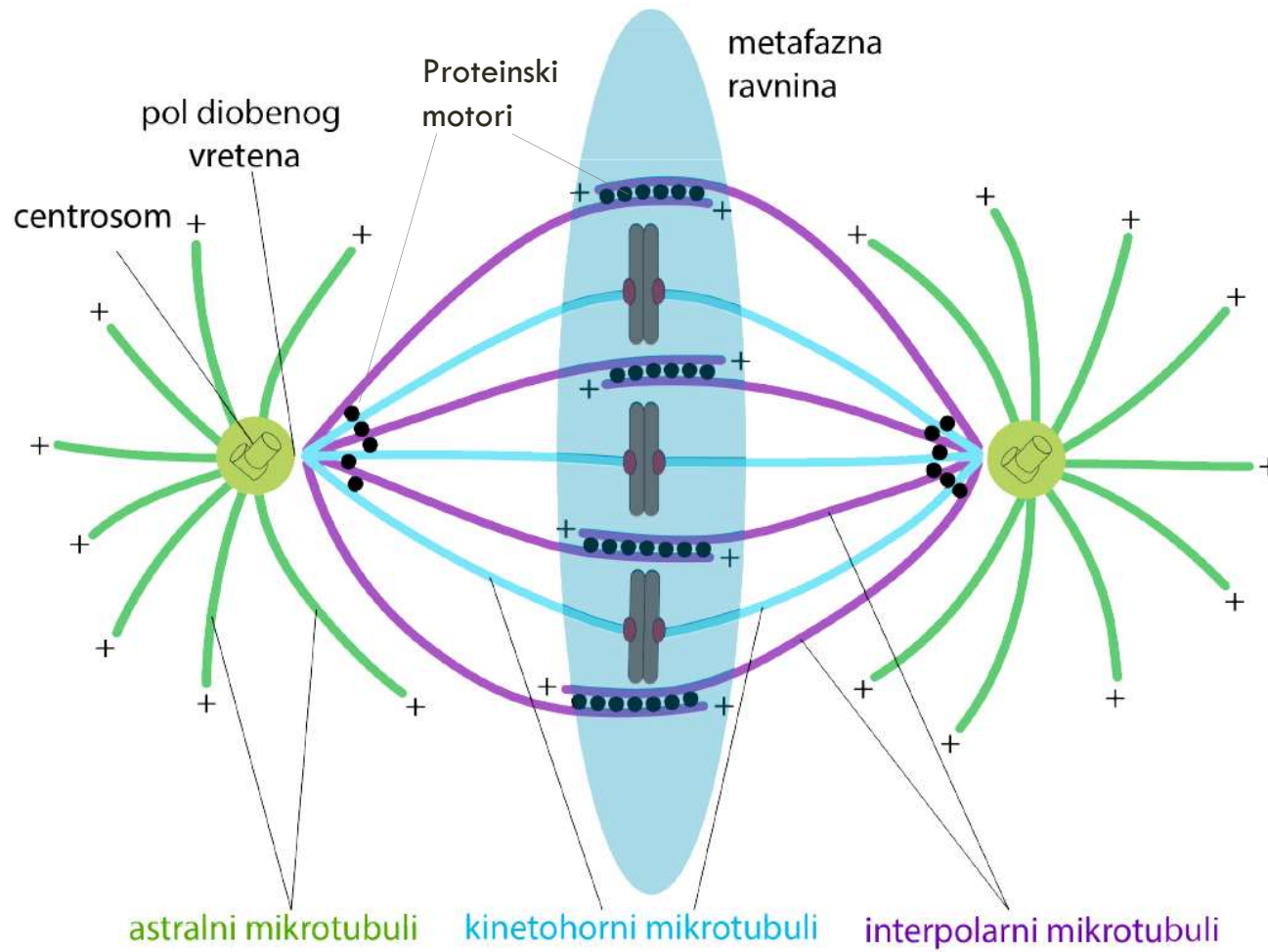
Mogući poremećaji:

- Tri ili više stanica kćeri
- Apoptoza
- Mutacije

Alberts, et al., Molecular Biology of the Cell

DIOBENO VRETENO

PROTEINSKI MOTORI

Biološki strojevi

Ključni za kretanje u živim stanicama

Vrste

- Kinezin, miozin, dinein

Veza sila i brzine motora:

$$v = v_0 \left(1 - \frac{f \cdot \hat{r}}{f_0} \right)$$

Brzina bez tereta

Granična sila mirovanja

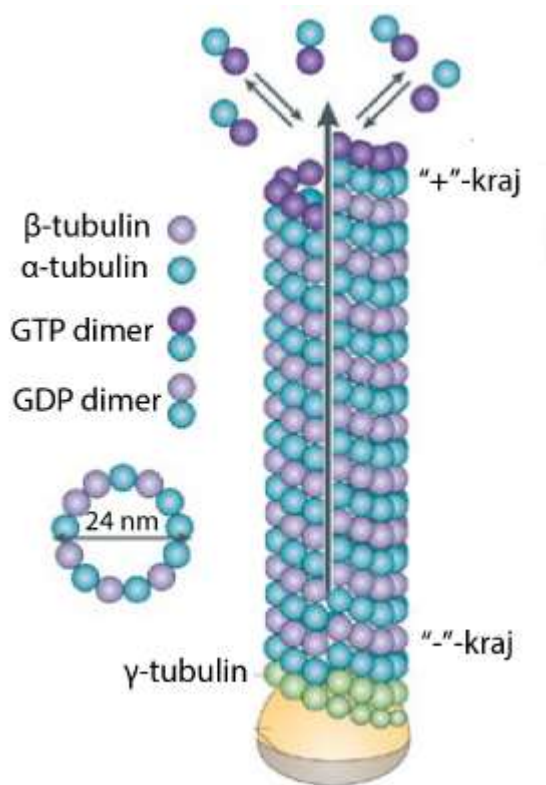
Hidrolizom ATP-a pretvaraju kemijsku energiju u mehaničku

The Inner Life of the cell, Harvard University

Izraz koji nam omogućuje da povežemo brzinu kojom se motor kreće po mikrotubulu i silu koja na njega djeluje

GRAĐA I SVOJSTVA MIKROTUBULA

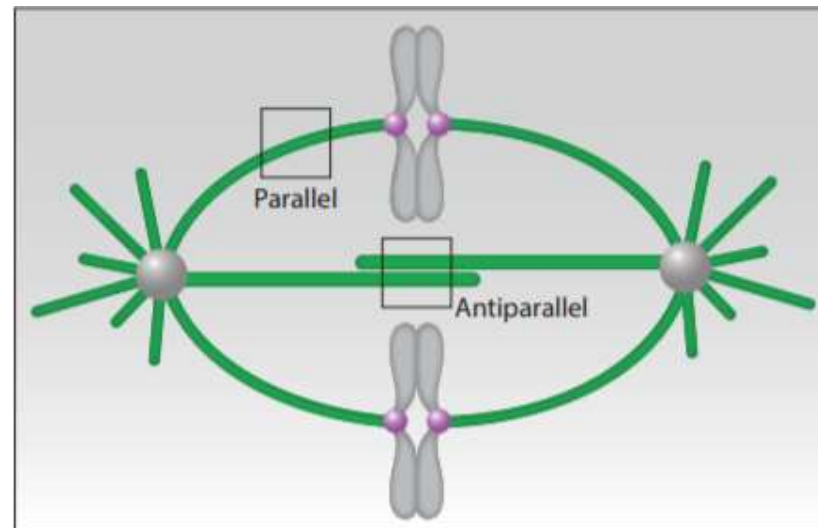

Rochlin, et al., Polymerizing microtubules activate site-directed F-actin assembly in nerve growth cones. Mol. Biol. Cell

Polarni filamenti s definiranim **plus** i **minus** smjerom

Formiraju paralelne i antiparalelne svežnjeve

Elastična svojstva – savijanje i uvijanje

OTKRIĆE MOSTNOG SVEŽNJA

Youngov modul elastičnosti:

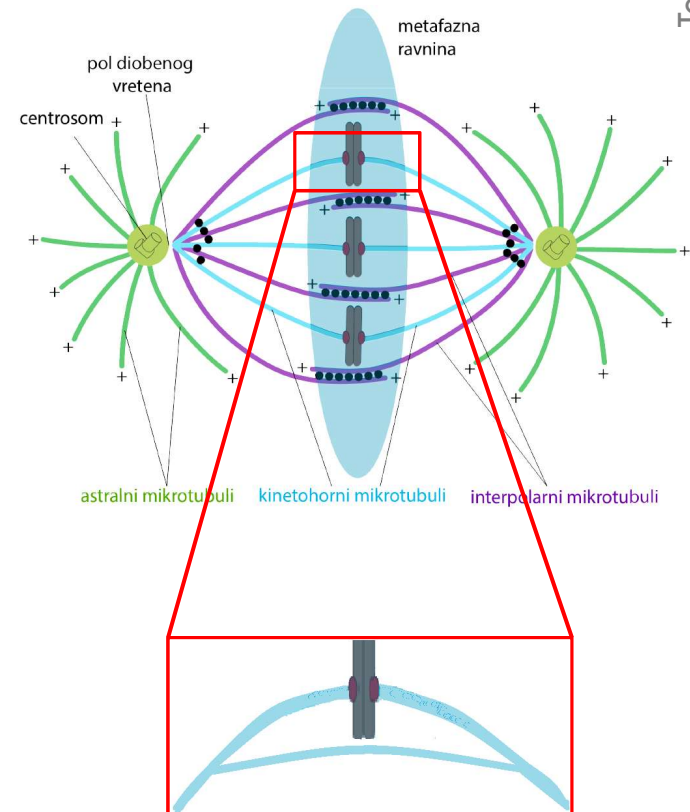
- Za kromatin sedam redova veličine manji nego za mikrotubule

Pod silama tenzije kinetohorno vlakno bilo bi sprešano

Uvođenje mostnog svežnja

Tolic & Pavin, Bridging the gap between sister kinetochores. Cell Cycle

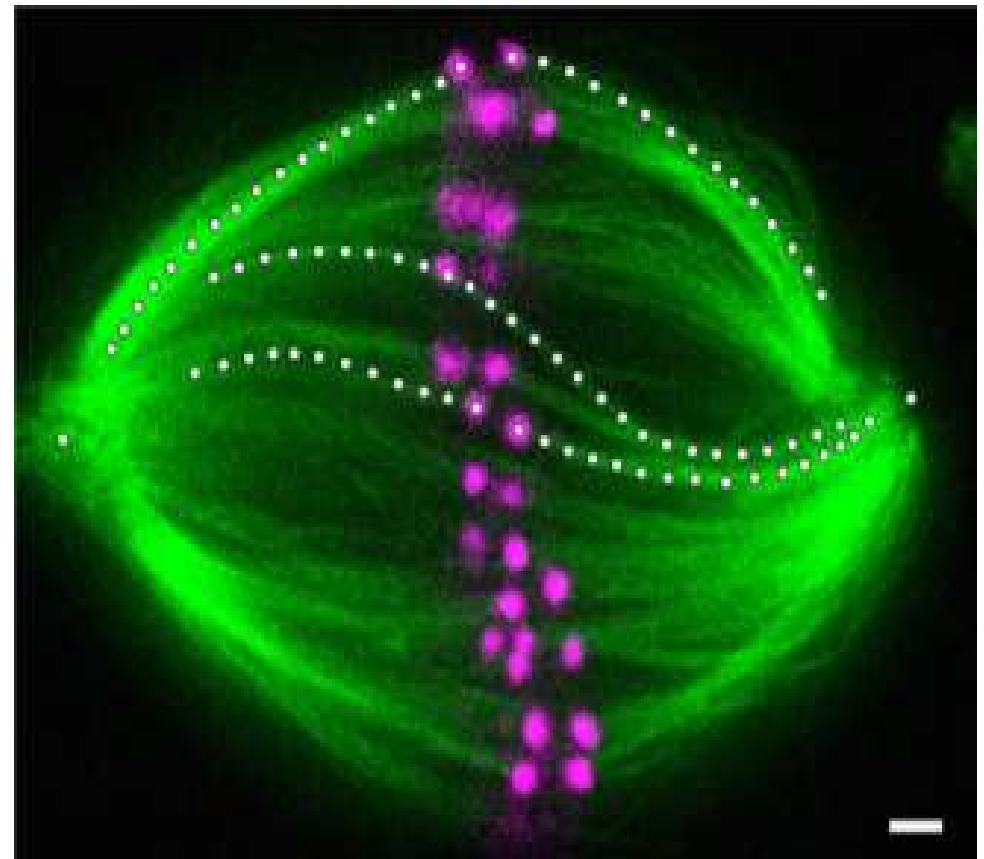
RASPORED MIKROTUBULA U VRETENU (1)

C i **S** oblici

Nastaju djelovanjem sila na polovima

Rezultat elastičnih svojstava mikrotubula

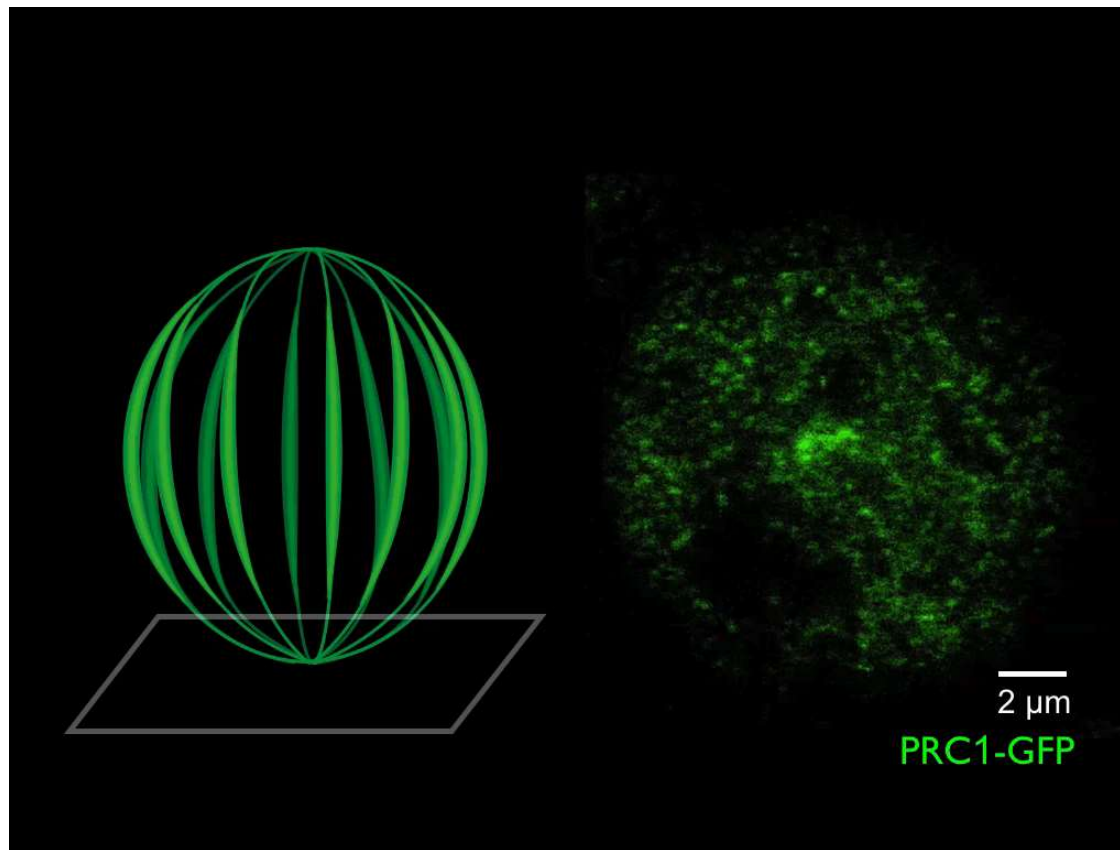
Zeleno – mikrotubuli
Ljubičasto - kinetohore

Novak, et al., The mitotic spindle is chiral due to torques generated by motor proteins

1 μm

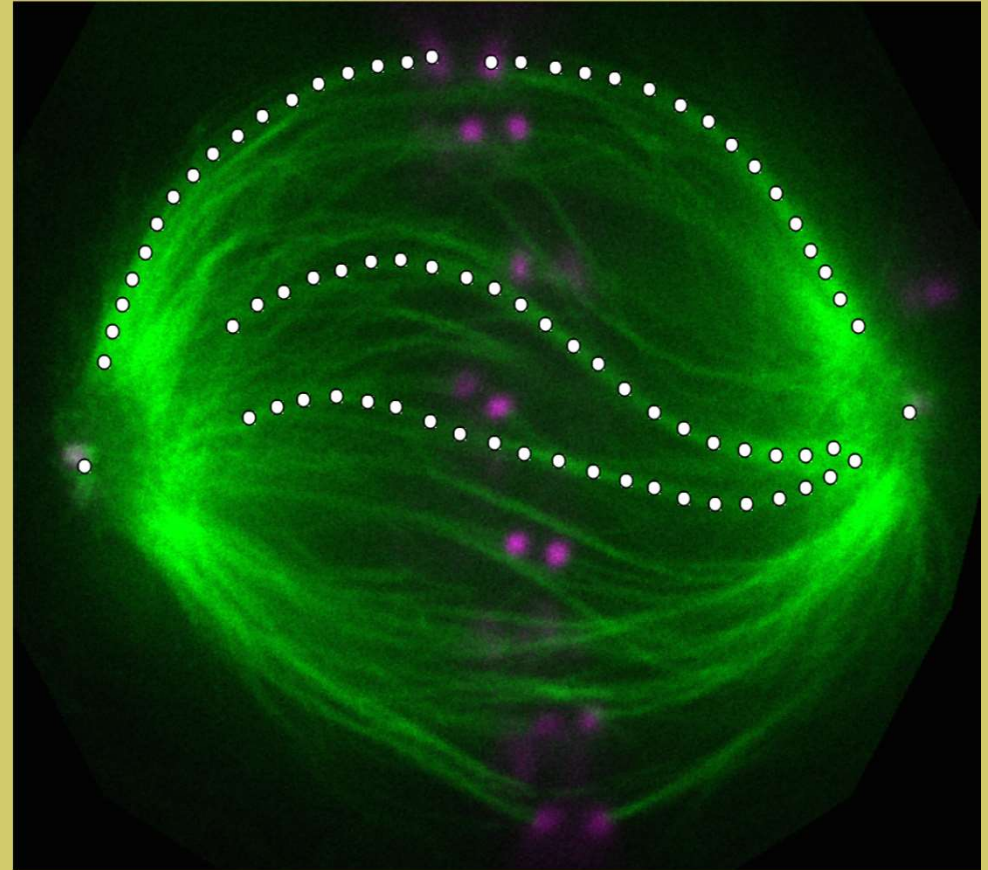
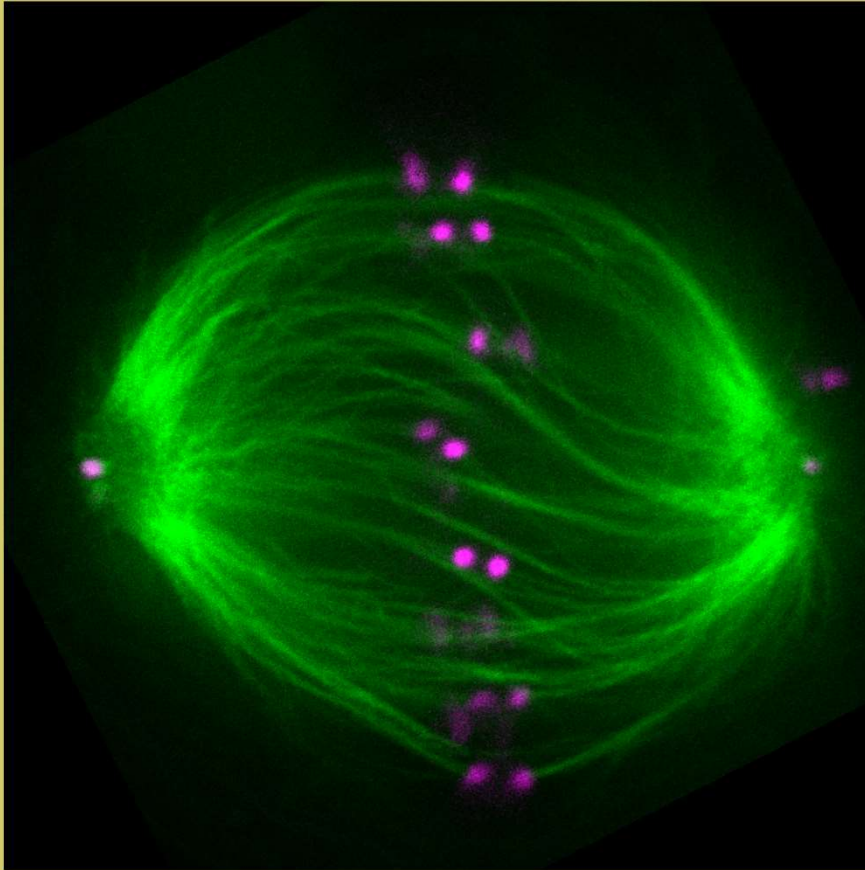
RASPORED MIKROTUBULA U VRETENU (2)

Ukazuje na postojanje **lijevog helicitet** – potrebno proširiti prijašnje modele

Pretpostavka: Proteinski motori generiraju moment u smjeru osi vretena

Novak, et al., The mitotic spindle is chiral due to torques generated by motor proteins

FORMIRANJE C I S OBLIKA MIKROTUBULA

Model 1

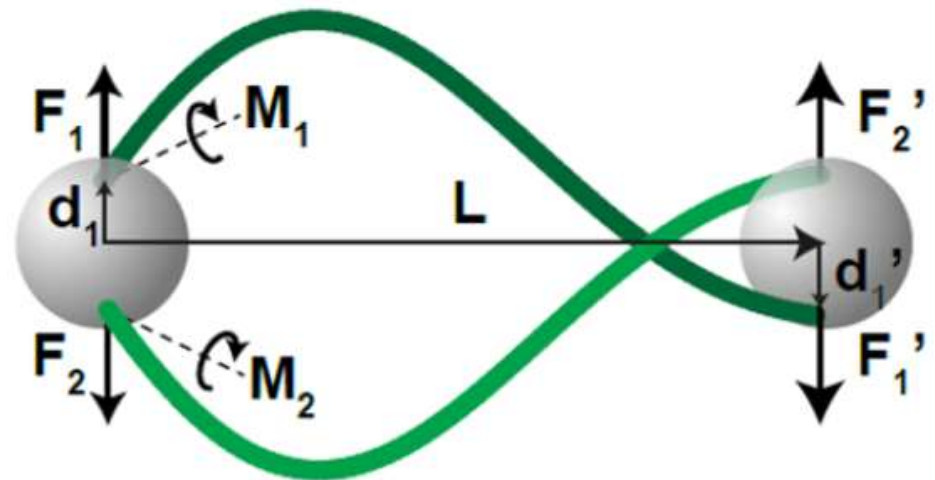
(Novak, et al., The mitotic spindle is chiral due to torques generated by motor proteins)

2 POLA I 2 MIKROTUBULA

Polovi (centromeri) - kao kugle polumjera d , središta udaljenih za L

Mikrotubuli – elastični štapovi

Ravnoteža sila i momenata

Novak, et al., The mitotic spindle is chiral due to torques generated by motor proteins

SET JEDNADŽBI MODELA

Za lijevi pol :

$$\sum_i \mathbf{F}_i = 0,$$
$$\sum_i (\mathbf{M}_i + \mathbf{d}_i \times \mathbf{F}_i) = 0$$

Za pojedini svežanj
mikrotubula:

$$\mathbf{F}_i + \mathbf{F}'_i = 0,$$
$$\mathbf{M}_i + \mathbf{M}'_i + \mathbf{d}_i \times \mathbf{F}_i + (\mathbf{L} + \mathbf{d}'_i) \times \mathbf{F}'_i = 0$$

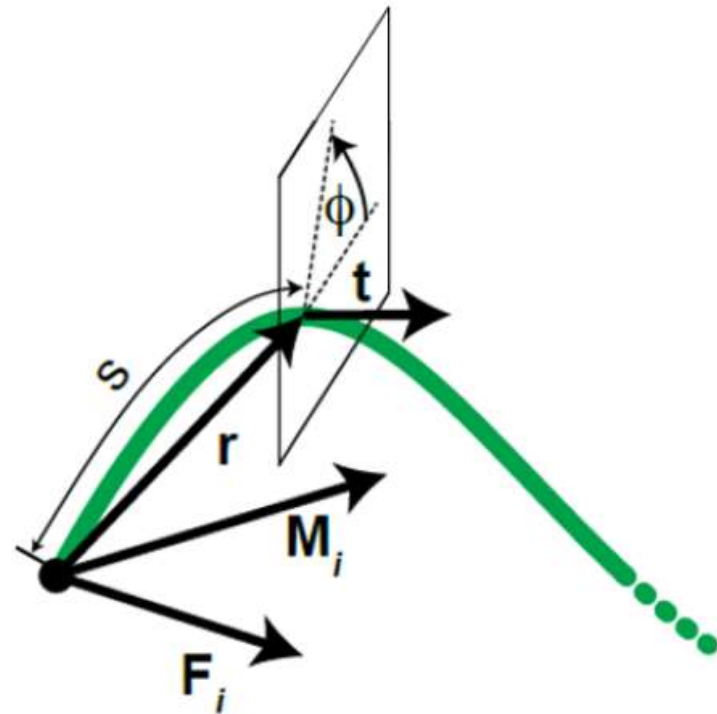
Rotacijska
simetrija:

$$\mathbf{F}_{1\parallel} = \mathbf{F}_{2\parallel}, \quad \mathbf{F}_{1\perp} = -\mathbf{F}_{2\perp},$$
$$\mathbf{M}_{1\parallel} = \mathbf{M}_{2\parallel}, \quad \mathbf{M}_{1\perp} = -\mathbf{M}_{2\perp}$$

Ograničenja: $|\mathbf{M}_i| = |\mathbf{M}'_i| \quad \mathbf{M}_{i\parallel} = -\mathbf{M}'_{i\parallel} \quad \mathbf{d} \cdot \mathbf{M}_{i\perp} = \mathbf{d}' \cdot \mathbf{M}'_{i\perp} = 0,$

ELASTIČNA SVOJSTVA MIKROTUBULA

- Elastično pri savijanju – κ
- Krutost na uvijanje – τ
- Put duž štapa – s
- Radij vektor – $\mathbf{r}(s)$
- Tangencijalni vektor – $\mathbf{t} = d\mathbf{r}/ds$
- Kut torzije – $\phi(s)$

Novak, et al., The mitotic spindle is chiral due to torques generated by motor proteins

Statička Kirchoffova
jednadžba :

$$\kappa \mathbf{t} \times \frac{d\mathbf{t}}{ds} + \tau \frac{d\phi}{ds} \mathbf{t} = \mathbf{r} \times \mathbf{F}_i - \mathbf{M}_i$$

ANALITIČKO RJEŠENJE

$$-\tau \frac{d\phi}{dx} = M_{ix}$$

$$-\kappa \frac{d^2 z}{dx^2} - M_{ix} \frac{dy}{dx} = F_{ix} z - F_{iz} x - M_{iy}$$

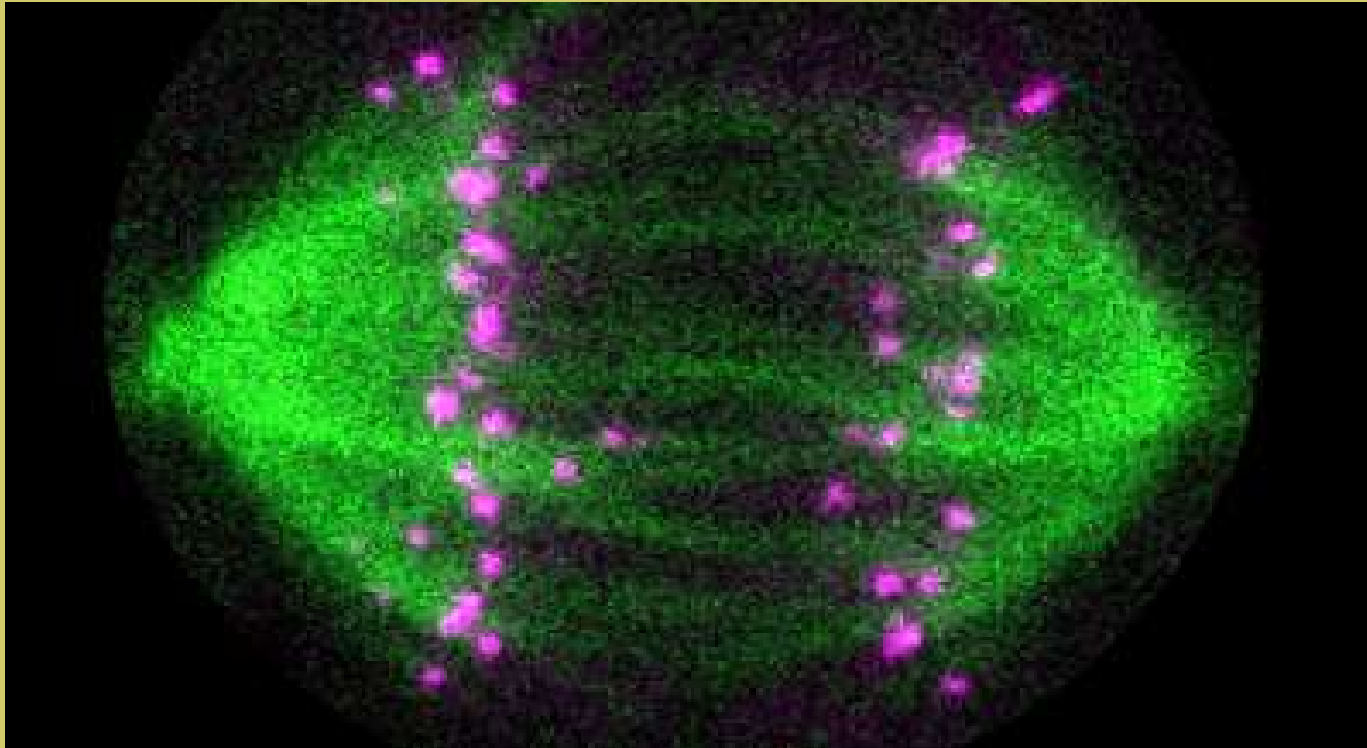
$$\kappa \frac{d^2 y}{dx^2} - M_{ix} \frac{dz}{dx} = F_{iy} x - F_{ix} - M_{iz}$$

Koristeći aproksimaciju malih kuteva dobivamo sustav diferencijalnih jednažbi

RJEŠENJA:

$$y_i(x) = -A_i \kappa \cos\left(\frac{M_{ix}}{\kappa} x\right) + B_i \kappa \sin\left(\frac{M_{ix}}{\kappa} x\right) + \frac{F_{iz}}{2M_{ix}} x^2 + M_{iy} x + C_i$$

$$z_i(x) = A_i \sin\left(\frac{M_{ix}}{\kappa} x\right) + B_i \cos\left(\frac{M_{ix}}{\kappa} x\right) + \left(\kappa \frac{F_{iz}}{M_{ix}^2} + \frac{M_{iz}}{M_{ix}} \right) + D_i$$

Vukušić, et al., Microtubules sliding within the Bridging Fiber Pushes
Kinetochores Fibers Apart to Segregate Chromosomes

UTJECAJ MOTORA NA RAZDVAJANJE KINETOHORA

Model 2

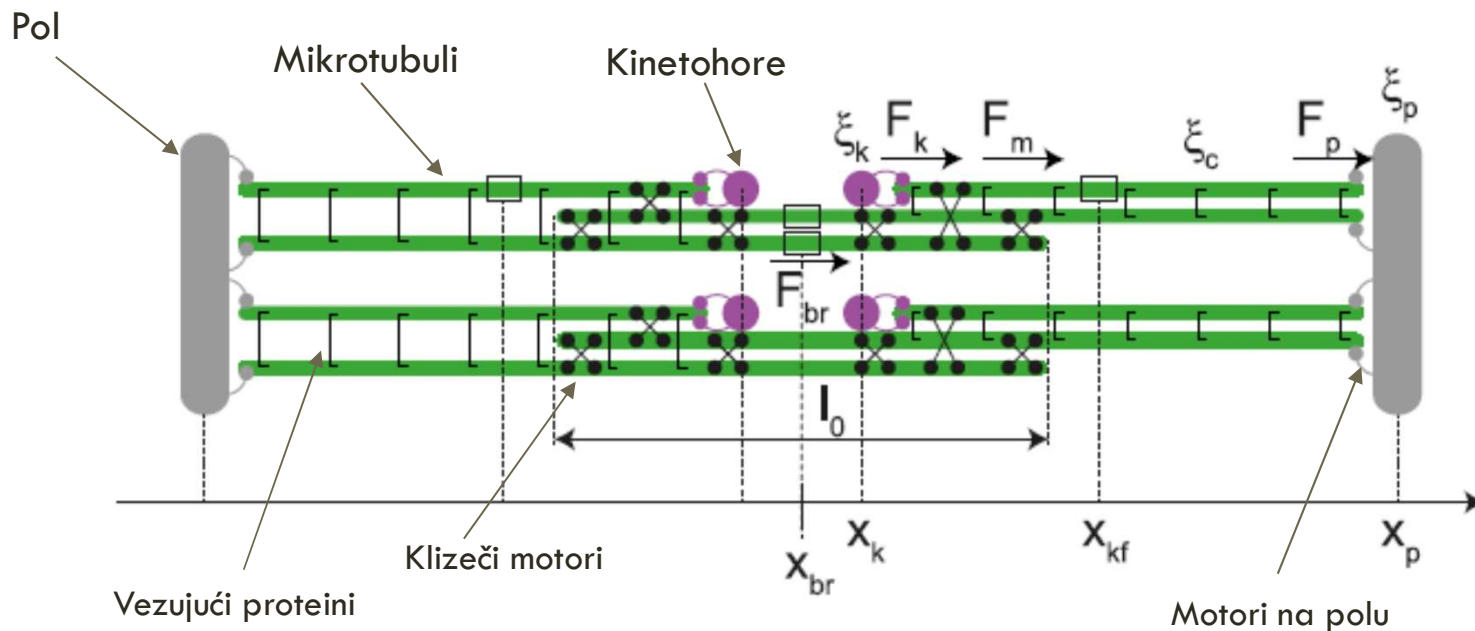
(Vukušić, et al., Microtubules
sliding within the Bridging
Fiber Pushes Kinetochores
Fibers Apart to Segregate
Chromosomes)

SKICA MODELA

1D model anafaze – značajan utjecaj motora:

- Odvajanje kinetohora i putovanje kromatida prema polovima

Putovanje kromatida – klizanje mikrotubula u mostnom svežnju

Vukušić, et al., Microtubules sliding within the Bridging Fiber Pushes Kinetochores Fibers Apart to Segregate Chromosomes

OPIS SUSTAVA

Sustav se opisuje „force-velocity” relacijama

Npr. pomicanje kinetohora:

$$\chi_k \frac{dx_k^\pm}{dt} = F_k^\pm,$$

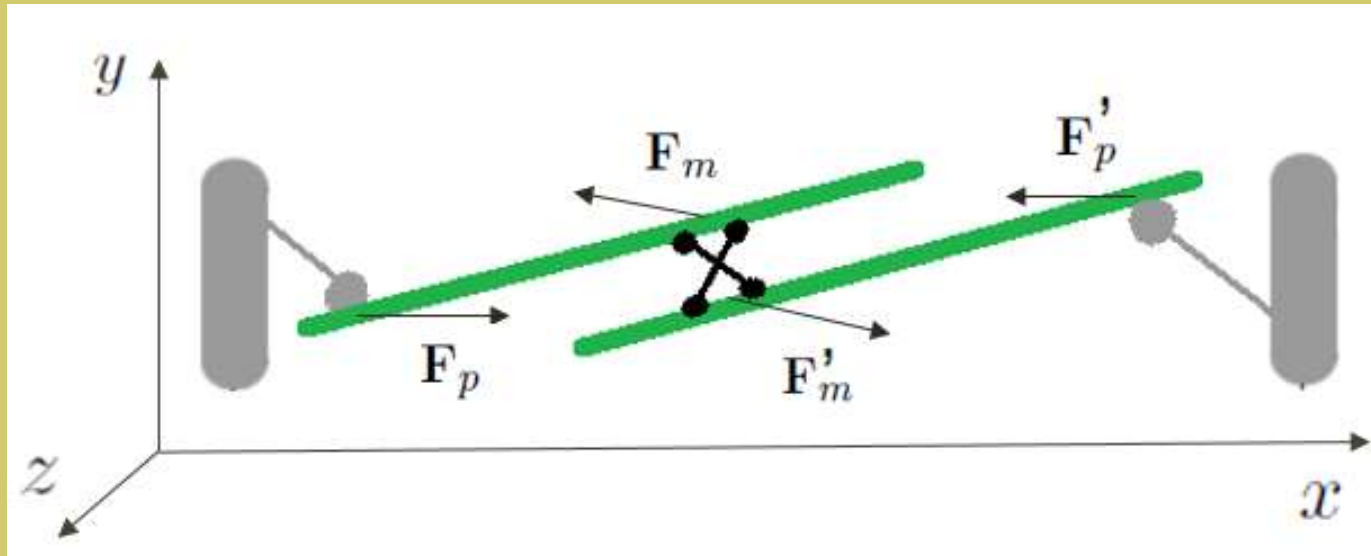
$$F_k^\pm = f_k \left(\pm 1 - \frac{v_k^\pm - v_{kf}^\pm}{v_{k0}} \right)$$

χ_k - koeficijent trenja
kromosoma

Prvi model koji u razmatranje odvajanja kinetohora uključuje i mostno vlakno

U odnosu na druge, slične modele, ovaj najbolje opisuje eksperiment rezanja mostnog i K-vlakna

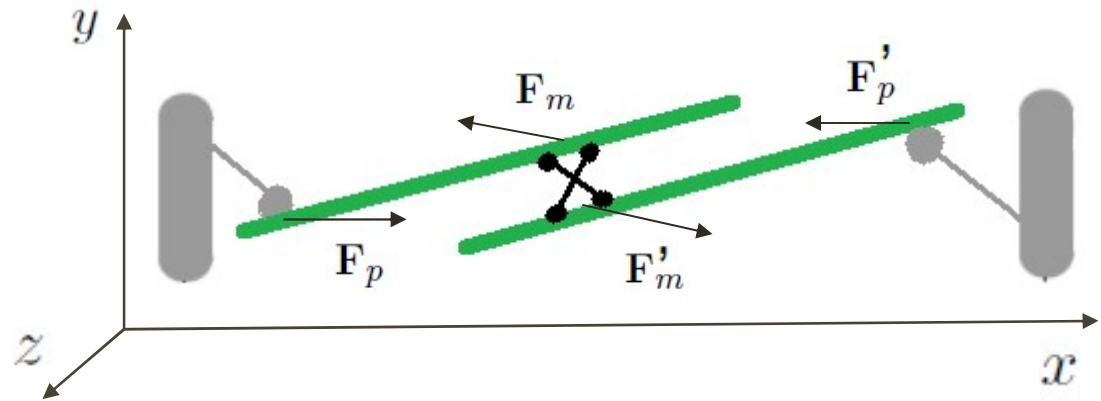

UTJECAJ PROTEINSKIH MOTORA NA GENERIRANJE HELICITETA

Model 3

SKICA MODELA

Sustav se sastoji od 2 pola, 2 mikrotubula, po jednim motorom na svakom polu i jednim motorom u regiji preklapanja

Razmatramo sve tri dimenzije

Analogno prethodnom slučaju, koristimo relaciju između sila i brzina za opisivanje sustava:

$$\mathbf{F}_p = \mathbf{f}_{p0} \left(1 - \frac{v_p}{v_{p0}} \right), \quad \mathbf{F}_m = \mathbf{f}_{m0} \left(1 - \frac{v_m}{v_{m0}} \right)$$

p – pol
m – motor

JEDNADŽBE RAVNOTEŽE

Sile:

$$\chi c \frac{x_m - x_p}{dt} = F_{m,x} - F_{p,x}$$

$$\chi c \frac{y_m - y_p}{dt} = F_{m,y} - F_{p,y}$$

$$F_{m,z} = F_{p,z}$$

χc - Koeficijent trenja proteinskog motora u regiji preklopa mikrotubula

Momenti:

$$\eta \frac{d\phi}{dt} = (\mathbf{r}_p \times \mathbf{F}_p)_x - (\mathbf{r}_m \times \mathbf{F}_m)_x$$

$$(\mathbf{r}_p \times \mathbf{F}_p)_y = (\mathbf{r}_m \times \mathbf{F}_m)_y,$$

$$\eta \frac{d\theta}{dt} = (\mathbf{r}_p \times \mathbf{F}_p)_z - (\mathbf{r}_m \times \mathbf{F}_m)_z$$

η - Koeficijent trenja pri uvijanju mikrotubula

IDUĆI KORAK...

Ono što nas najviše zanima u prošlom jest promjena kuta ϕ

Ona nastaje djelovanjem momenta u x smjeru i označava generiranje heliciteta

Iduće što bi bilo potrebno napraviti jest riješiti ovaj sustav jednačbi i pomoću statičke Kirchoffove jednačbe naći analitičke izraze za oblike mikrotubula u prostoru

Izvan dosega ovog seminara...

ZAKLJUČAK

Dioba stanice promatra se već se desetljećima

I dalje goruće područje s mnogo nepoznanica

Ukazali na kompleksne oblike koji nastaju prilikom diobe stanice

Predložili model koji opisuje način na koji molekularni motori generiraju helicitet u diobenom vretenu

Potpuna razrada i poopćenje modela su izvan dosega ovog seminara

Ostaje otvoreno pitanje

ZAHVALE

Nenad Pavin
PMF, Fizički odsjek

Ivana Ban,
PMF, Fizički odsjek

Maja Novak
PMF, Fizički odsjek

Agneza Bosilj
PMF, Fizički odsjek

Marcel Prelogović
PMF, Fizički odsjek